

Warszawa, 29 kwietnia 2024 r.

Dotyczy: konsultacje projektu rozporządzenia w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu opublikowanego przez Komisję Europejską w dniu 7 grudnia 2023 r.

Szanowny Pan Czesław Siekierski, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
Szanowny Panie Ministrze,

W imieniu [Green REV Institute](https://www.greenrev.org), organizacji działającej na rzecz sprawiedliwego systemu żywnościowego, praw zwierząt i praw człowieka, inicjatora koalicji 108 organizacji społeczeństwa obywatelskiego [Future Food 4 Climate](https://www.futurefood4climate.org) serdecznie dziękuję za możliwość przedstawienia uwag i stanowiska ws. *Wniosku - ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań, zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 1255/97 i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005.*

Chcemy odnieść się do najistotniejszych elementów związanych z transportem żywych zwierząt:

- a) ochrony zwierząt, które są transportowane w kontekście narażenia na stres, choroby, śmierć, okrucieństwo;
- b) praw człowieka w kontekście bezpieczeństwa żywności, praw osób mieszkających na obszarach wiejskich, w kontekście praw osób konsumenckich;
- c) bezpieczeństwa żywnościowego i ewolucji systemu żywności;

d) wpływu transportu na środowisko naturalne.

Konsultacje i projekt Rozporządzenia

W uzasadnieniu ww. wniosku Komisja Europejska wskazuje, że: *“W kontekście strategii „Od pola do stołu” Komisja ogłosiła, że zamierza dokonać zmiany przepisów UE w zakresie dobrostanu zwierząt, w tym dobrostanu zwierząt podczas transportu. Zmiana ta stanowi część programu prac Komisji na 2023 r. Przepisy UE dotyczące dobrostanu zwierząt powstawały od 1974 r., a ich celem jest poprawa dobrostanu zwierząt i zapewnienie sprawnego funkcjonowania rynku wewnętrznego. Obecne przepisy dotyczące ochrony zwierząt podczas transportu przyjęto w 2004 r. (rozporządzenie (WE) nr 1/20053, „rozporządzenie w sprawie transportu zwierząt”)”*¹, tym samym podkreślając związek analizowanym przez nas aktem wykonawczym a strategią Od pola do stołu, stanowiącą nierozłączny element Europejskiego Zielonego Ładu. Komisja Europejska wskazuje na dwa istotne dla naszego stanowiska dokumenty: a) sprawozdanie komisji śledczej PE ds. ochrony zwierząt podczas transportu (komisja ANIT)², oraz b) sprawozdania Europejskiego Trybunału Obrachunkowego (ETO) w z 2018 r.³ oraz stycznia 2023 r. (przeгляд przepisów UE dotyczących dobrostanu zwierząt podczas transportu⁴).

Celem konsultowanego rozporządzenia jest: *“jest wspieranie zrównoważonej produkcji rolnej i produkcji żywności poprzez zapewnienie lepszego dobrostanu zwierząt i zapobieganie zakłóceniom na rynku wewnętrznym, co przyczyni się do przejścia na zrównoważony pod względem gospodarczym, środowiskowym i społecznym system żywnościowy zgodnie ze strategią „Od pola do stołu”.* “

¹ Wniosek ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań, zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 1255/97 i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005

² https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0015_PL.pdf

³ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_31/SR_ANIMAL_WELFARE_PL.pdf

⁴ [RV-2023-03_PL.pdf](#)

Rozporządzenie ma odpowiadać na oczekiwania obywateli i obywaterek Unii Europejskiej w kontekście wyższych standardów dotyczących ochrony zwierząt tzw. hodowlanych, wprowadzać lepszą ochronę zwierząt i chronić je przed cierpieniem, stresem, okrucieństwem oraz chronić osoby konsumenckie - zwierzęta, które są transportowane są przeznaczone do konsumpcji przez ludzi, co w kontekście zagrożeń związanych z pandemiemi, chorobami zakaźnymi, coraz częstszymi doniesieniami (jak sytuacja wskazana przez The Bureau of Investigative Journalism z czerwca 2023 r. i marca 2024 r. ⁵) o zagrożeniach dla zdrowia publicznego związanymi ze spożywaniem produktów zwierzęcych.

Nie możemy również pomijać wpływu transportu na zanieczyszczenia środowiska naturalnego. Niewątpliwie ograniczenie i zakaz transportu żywych zwierząt są konieczne dla spełnienia ambicji strategii Od pola do stołu w kontekście budowania dostępu do zdrowej, zrównoważonej produkcji lokalnej. Zakaz transportu żywych zwierząt uporządkuje także sytuację związaną z koncentracją produkcji rolnej przez kilku czy kilkunastu podmiotów, które w obecnym systemie żywności wykorzystują zasoby i kapitał do monopolizacji i intensyfikacji produkcji rolnej.

Wniosek - ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań, zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 1255/97 i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005 **nie wprowadza:**

- a) skutecznego ograniczenia czasu transportu żywych zwierząt;
- b) zakazu transportu żywych zwierząt do i z państw trzecich;
- c) przepisów dot. zakazu transportu zwierząt w szczególnym położeniu - ciężarnych, młodych, starszych, tym samym stojąc w sprzeczności z oczekiwaniami Europejczyków i Europejek, wiedzą naukową dot. cierpienia i odczuwania stresu, bólu, zmęczenia przez zwierzęta;

5

<https://www.thebureauinvestigates.com/stories/2024-03-19/exclusive-uk-weighs-up-ban-on-polish-chicken-after-salmonella-surge/>

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

- d) przepisów szczegółowych dot. poszczególnych gatunków zwierząt, tak, aby dostosować w pierwszym etapie warunki transportów do najbardziej podstawowych potrzeb gatunkowych.

To sprawia, że w naszej ocenie Rozporządzenie nie realizuje swoich celów, nie odpowiada na potrzeby związane z ochroną zwierząt, prawami człowieka, ochroną środowiska naturalnego i transformacją systemu żywnościowego, co powoduje, że nie będzie spełniać swojej funkcji.

Strategia od pola do stołu i bezpieczeństwo żywnościowe

Produkcja zwierzęca jest jedną z **najmniej efektywnych** społecznie, zdrowotnie i środowiskowo produkcji rolnych. Dlatego wszystkie zalecenia organizacji międzynarodowych, środowiska naukowego mówią wprost o przechodzeniu do diet roślinnych dla człowieka. *“Obecna globalna dieta wykorzystuje 4,13 miliarda hektarów ziemi i prowadzi do marnotrawstwa ziemi. Na przykład 43% gruntów uprawnych jest wykorzystywanych do hodowli zwierząt tzw. hodowlanych, a nie do bezpośredniego karmienia ludzi. Jeśli połączymy wszystkie grunty potrzebne do hodowli zwierząt na mięso - w tym pastwiska i grunty wykorzystywane do uprawy roślin na paszę dla zwierząt - rolnictwo zwierzęce stanowi 83% gruntów rolnych na świecie. Jednak pomimo zajmowania większości gruntów rolnych na świecie, hodowla zwierząt produkuje tylko 18 procent światowych kalorii i zaledwie 37 procent całkowitego białka (Poore i Nemecek, 2018). W przeciwieństwie do tego, przejście na dietę roślinną wymagałoby zaledwie 1 miliarda hektarów ziemi, co stanowi 75-procentową redukcję. Wyeliminowanie mięsa krów i owiec z naszej diety zmniejszyłoby wykorzystanie gruntów o prawie połowę, do 2,21 mld ha. Dalsze wyeliminowanie nabiału ponownie zmniejszyłoby użytkowanie gruntów o połowę do 1,1 mld ha, a wykluczenie jaj i ryb zmniejszyłoby powierzchnię gruntów o 0,01 mld ha.”*⁶

⁶ <https://drive.google.com/file/d/17HQ0kh98CozpU31ySkS9a-LZSc89tJ8v/view>

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

Według Międzyrządowego Zespołu ds. Klimatu (IPCC): *“istnieje znaczny potencjał łagodzenia wynikający z przyjęcia diety zgodnej z zaleceniami żywieniowymi opracowanymi na podstawie zaleceń dla zdrowia. Są one zasadniczo podobne w większości krajów. Zazwyczaj są one ograniczone liczbą kalorii i wyższą zawartością żywności pochodzenia roślinnego, takiej jak warzywa, owoce, produkty pełnoziarniste, rośliny strączkowe, orzechy i nasiona, a niższą zawartością żywności pochodzenia zwierzęcego, tłuszczów i cukru.”*⁷

*“To, jaką żywność wybieramy do spożycia, ile jej tracimy lub marnujemy oraz w jaki sposób jest ona produkowana, zadecyduje o tym, czy spełnimy Porozumienie Paryskie i Cele Zrównoważonego Rozwoju (SDGs). Systemy żywnościowe muszą przekształcić się ze źródeł netto emisji gazów cieplarnianych w pochłaniacze netto. Przejście na zdrową, elastyczną dietę ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia tego celu. Pomimo tego, konsumpcja żywności rzadko jest uważana za rozwiązanie przez kraje w osiąganiu celów klimatycznych określonych w ich wkładach ustalonych na szczeblu krajowym (NDC). Wiele dowodów wykazało, że dieta bogata w zdrową żywność pochodzenia roślinnego i z mniejszą ilością żywności pochodzenia zwierzęcego zapewnia zarówno poprawę zdrowia, jak i korzyści dla środowiska. Ogólnie rzecz biorąc, literatura ta wskazuje, że takie diety są "korzystne dla obu stron", ponieważ są dobre zarówno dla ludzi, jak i dla planety.”*⁸

System oparty na produkcji zwierzęcej zagraża całemu rolnictwu i stanowi realne zagrożenie, jest źródłem presji na rolników i rolniczki w całej Europie. *“Zmiany klimatyczne mają duży wpływ na rolnictwo. Już sam wzrost temperatury jest wystarczająco uciążliwy, aby uznać problem klimatu za istotny dla produkcji rolnej. Zmiany temperatury powodują przesunięcie stref klimatycznych.”*⁹ Produkcja zwierzęca musi być więc ograniczana także ze względu na ryzyka i konsekwencje dla całego sektora żywności i rolnictwa. Zagrożenia związane z konsekwencjami uprawy paszy, intensywną hodowlą zwierząt, zanieczyszczeniem

⁷ <https://www.ipcc.ch/srccl/chapter/chapter-5/>

⁸ https://eatforum.org/content/uploads/2020/07/Diets-for-a-Better-Future_G20_National-Dietary-Guidelines.pdf

⁹ [14_Prandecki_Wrzaszcz.pdf](#)

środowiska, spadkiem bioróżnorodności są zbyt duże, żeby kontynuować wspieranie i utrzymywanie sektora hodowlanego. **"Niezdrowa i produkowana w sposób nie zrównoważony żywność stanowi globalne zagrożenie dla ludzi i planety"** - stwierdzają Willett et al. (2019) w raporcie *Food in the Anthropocene*. **"Jednocześnie globalna produkcja żywności stanowi największą presję człowieka na Ziemię, zagrażając lokalnym ekosystemom i stabilności całego systemu ziemskiego"**. Sektor hodowlany jest niewątpliwie jednym z największych, obok sektora paliw kopalnych, motorem katastrofy klimatycznej, zagrażając rolnictwu i rolnikom, osobom mieszkającym na obszarach wiejskich, osobom zagrożonym migracjami klimatycznego i nam wszystkim. Niezrównoważony system produkcji żywności stanowi zagrożenie dla globalnego bezpieczeństwa żywnościowego, powodując nieodwracalne szkody i straty dla ekosystemów, ludzi, planety.

Kompleksowy obraz sektora hodowlanego - analiza emisji, zagrożenia dla bezpieczeństwa żywnościowego, żywności, zagrożeń dla osób i społeczności mieszkających w pobliżu ferm wielkotowarowych, czyli tzw. ferm przemysłowych przedstawia opracowanie Biała Księga Sektora Hodowlanego: Krew, smród i łzy¹⁰, dr. Sylwii Spurek, Posłanki do Parlamentu Europejskiego (2019-2024), byłej Zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich, prawniczki i ekspertki ds. praw kobiet i transformacji systemu żywności. Wskazane tam dane, fakty, liczby pokazują jak wielowymiarowo sektor hodowlany destrukcyjnie wpływa na życie ludzi, zwierząt i na planetę, ekosystemy i środowisko naturalne.

Ochrona zwierząt w czasie transportu

Traktat lizboński z 2009 r. definiuje zwierzęta jako **istoty czujące** (Artykuł 13 tytułu II). Dyrektywa Rady 98/58/WE w sprawie ochrony zwierząt hodowlanych, określa zasady dotyczące ochrony zwierząt wszystkich gatunków (w tym ryb, gadów lub zwierząt ziemnowodnych) utrzymywanych w celu produkcji żywności, wełny, skóry lub futra lub do innych celów niż cele gospodarskie. Zasady te opierają się na europejskiej konwencji o ochronie zwierząt hodowlanych na potrzeby rolne i odzwierciedlają tak zwane „**PIĘĆ**

¹⁰ <https://futurefood4climate.eu/biblioteka/biala-ksiega-fermy-przemyslowe/>

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

WOLNOŚCI” określane inaczej Kodeksem Dobrostanu Zwierząt: wolność od głodu i pragnienia, wolność od dyskomfortu, wolność od bólu, obrażeń i chorób, swoboda wyrażania normalnego zachowania, wolność od strachu i niepokoju. Transport żywych zwierząt narusza wszystkie pięć wolności zwierząt. W raporcie Safe and Just. Plant Based Treaty ¹¹, autorzy i autorki wskazują: *“Długotrwały transport zwierząt powoduje u nich znaczny stres i cierpienie, prowadzi do chorób, urazów, a nawet śmierci podczas podróży (Bhatt i in., 2021). Obecnie dwa miliardy zwierząt rocznie w wieku od 3 tygodni, które rozpoczynają życie na fermach przemysłowych, są transportowane ciężarówkami, statkami i samolotami do nowych krajów w celu hodowli lub uboju (Osborne i van der Zee, 2020).*

Zwierzęta rozpoczynają swoją długą podróż na ciężarówce transportowej, często bez jedzenia i wody. Po przybyciu do portów morskich są one przenoszone do miejsc karmienia/kwarantanny, gdzie są przetrzymywane przez okres do tygodnia. Na każdym statku może znajdować się od 7 000 do 30 000 zwierząt w przypadku statków o średniej pojemności i nawet 120 000 owiec lub 25 000 krów w przypadku największych przewoźników. Podróże morskie mogą trwać od dwóch do 30 dni, w zależności od odległości do pokonania i prędkości statku. Najgorsze są miesiące letnie. Na przykład w Australii i na Bliskim Wschodzie, gdzie temperatury wewnątrz statków mogą sięgać nawet 45°C, zwierzęta są dosłownie “gotowane” w środku (Larsson i Levitt, 2020).

Wewnątrz statku zwierzęta oddają moczkę i kał w tym samym miejscu. Ich ciała pokrywane są odchodami, co powoduje wzrost temperatury ciała, a u wielu z nich pojawia się gorączka, biegunka i wymioty. Niehigieniczne warunki zwiększają ryzyko wystąpienia ognisk chorób i stanowią poważne zagrożenie dla zdrowia ludzkiego i bezpieczeństwa biologicznego, a także mogą skutkować znacznymi stratami ekonomicznymi (Greger, 2007). Wiele zwierząt źle się czuje, nie przeżywa podróży i jest wyrzucanych do morza. Urazy są powszechne ze względu na ruch statku i ciasne pomieszczenia, co skutkuje złamanymi rogami i nogami. Ponadto niektóre zwierzęta są oślepięte przez rogi innych zwierząt lub nawet z powodu nagromadzenia

¹¹ <https://drive.google.com/file/d/17HQ0kh98CozpU31ySkS9a-LZSc89tJ8v/view>

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

amoniaku wewnątrz przedziału. Według australijskiego Departamentu Rolnictwa i Zasobów Wodnych, na przestrzeni lat trzy miliony zwierząt zmarło na statkach eksportujących żywe zwierzęta przed dotarciem do miejsca przeznaczenia, często z głodu lub stresu cieplnego (Australia).

Po przybyciu do miejsca przeznaczenia krowy, które są zbyt słabe lub ranne, aby chodzić, są przenoszone za pomocą dźwigu - czasami wisząc tylko na jednej nodze. Podczas tranzytu większość zwierząt będzie miała trudności z dostępem do pożywienia i wody, ponieważ zaopatrzenie znajduje się zazwyczaj tylko po jednej stronie zagrody. Oznacza to, że zwierzęta, które przeżyją podróż, są często chore, niedożywione, odwodnione i ranne. Po przybyciu do miejsca docelowego zwierzęta są przenoszone do obszaru kwarantanny. Chore i ranne zwierzęta, które nie przeżyją, zostaną tam pozostawione na pewną śmierć w bólu, zazwyczaj bez żadnej pomocy czy opieki.”

Transporty żywych zwierząt nie mogą dalej odbywać się bez zasadniczych ograniczeń, rozpoczynając od czasu transportu, zakaz transportu zwierząt ciężarnych, chorych, słabszych, młodych, gatunków, którym nie jest możliwe zapewnienie podstawowych standardów, które ograniczają cierpienie i stres. Jednocześnie chcemy zaznaczyć, że ograniczenie transportów musi zmierzać do zakazu transportu żywych, czujących istot, zgodnie z opracowaniami naukowymi oraz oczekiwaniem obywateli i obywaterek UE. W październiku 2023 r. Komisja Europejska opublikowała nowe specjalne badanie Eurobarometr ¹² badające opinię publiczną na temat dobrostanu zwierząt. Badanie przeprowadzono w 27 państwach członkowskich UE. Wzięło w nim udział łącznie 26 376 respondentów z różnych grup społecznych i demograficznych.

- Ponad dziewięciu na dziesięciu respondentów i respondentek (91%), w tym 88% Polek i Polaków, uważa, że ochrona dobrostanu zwierząt hodowlanych jest ważna, aby zapewnić im godne warunki życia.

¹²<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2996>

- Zdecydowana większość respondentów (83%), w tym 76% Polek i Polaków uważa, że czas podróży w przypadku transportu żywych zwierząt (w celach handlowych) w UE lub z UE powinien być ograniczony.

Podejście i wiedza oraz świadomość na temat ochrony zwierząt i konieczności wprowadzania i aktualizacji przepisów będą zmieniać się w coraz szybszym tempie. Śledztwa organizacji pozarządowych, które pokazują rzeczywistość sektora hodowlanego, filmy dokumentacji jak Food for Profit, Smell of Money będą wprowadzać do debaty temat standardów i sposobu w jaki zwierzęta są wykorzystywane i traktowane w sektorze hodowlanym. Właściwym podsumowaniem komentarza dot. ochrony zwierząt w transporcie jest fragment Białej Księgi: Smród, krew i łzy, dr. Sylwii Spurek, Posłanki do Parlamentu Europejskiego 2019-2024, byłej Zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich: *“Przypomnijmy, że zgodnie z art. 13 TFUE „przy formułowaniu i wykonywaniu polityki rolnej, rybołówstwa i transportu Unii oraz jej polityk dotyczących rynku wewnętrznego, badań i rozwoju technologicznego oraz przestrzeni kosmicznej, Unia i Państwa Członkowskie w pełni uwzględniają wymagania w zakresie dobrostanu zwierząt jako istot zdolnych do odczuwania, przy równoczesnym przestrzeganiu przepisów prawnych i administracyjnych oraz zwyczajów Państw Członkowskich związanych w szczególności z obyczajami religijnymi, tradycjami kulturowymi i dziedzictwem regionalnym”. W treści tego przepisu znajdujemy sformułowanie jasno wskazujące na to, że zwierzęta są istotami zdolnymi do odczuwania. Jednocześnie odwołuje się on do „dobrostanu” zwierząt, a nie do ich praw, co sugeruje wyraźne rozróżnienie charakteru i poziomu ochrony prawnej przysługującej zwierzętom. Każda osoba, która zna sytuację tzw. zwierząt hodowlanych, wie, jak sektor hodowlany może zwierzęta eksploatować i jak je eksploatuje, każda taka osoba ma świadomość, że dobrostan oznacza niewielką ochronę, bo zgodnie z unijnym prawem można ze zwierzętami zrobić praktycznie wszystko.”*¹³

¹³ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2022/10/Smrodkrewilzy-SylwiaSpurek.pdf>
kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska
KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

W tym miejscu chcemy także przypomnieć zapisy ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. 1997 Nr 111 poz. 724). “ Art. 1. 1. Zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę.”¹⁴

Europejski Trybunał Obrachunkowy, w opracowaniu “Transport żywych zwierząt w UE - wyzwania i możliwości”¹⁵ wskazuje również:

“Co roku miliony żywych zwierząt są przewożone transportem drogowym, morskim, kolejowym i lotniczym na terenie UE, a także pomiędzy UE a państwami trzecimi w różnych celach, takich jak hodowla, tucz lub ubój. UE przyjęła w związku z tym akty prawne mające na celu ochronę zwierząt podczas transportu. Uchybienia wykryte przez Komisję Europejską i instytucje naukowo-badawcze świadczą o tym, że obowiązujące standardy dobrostanu zwierząt nie zawsze są przestrzegane. Tym samym pojawiły się wątpliwości co do adekwatności tych standardów.

Unijne przepisy dotyczące transportu zwierząt nie są wdrażane w równym stopniu przez poszczególne państwa członkowskie i istnieje zagrożenie, że przedsiębiorstwa transportujące zwierzęta mogą wykorzystywać luki prawne wynikające z różnic pomiędzy krajowymi systemami sankcji. W ramach wspólnej polityki rolnej wspierano produkcję zwierzęcą, aby zapewnić stabilne dostawy żywności po przystępnych cenach, a także zachęcano do podejmowania działań promujących większy dobrostan zwierząt w gospodarstwach. Dotychczas jednak polityka ta nie koncentrowała się na dobrostanie zwierząt w czasie transportu.”

Biorąc pod uwagę ryzyka związane z transportem zwierząt - od konieczności zapewnienia im warunków zgodnych z potrzebami gatunkowymi, wywołanie strachu, stresu, niskie i wysokie temperatury, brak możliwości zapewnienia wystarczającego miejsca w transporcie, brak

¹⁴ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971110724/U/D19970724Lj.pdf>

¹⁵ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/RV-2023-03/RV-2023-03_PL.pdf

wykwalifikowanych przewoźników i personelu, zbyt małe zasoby kadr kontrolujących transporty nie jest możliwe spełnienie artykułu 1 ww. ustawy.

Prawa człowieka a transport zwierząt jako część produkcji zwierzęcej

Wykazaliśmy dotychczas negatywny wpływ sektora hodowlanego i transportu żywych zwierząt jako jego nieodłącznego elementu na bezpieczeństwo żywnościowe poprzez wywieranie długotrwałej presji na klimat, środowisko, bioróżnorodność.

Warto wskazać także zagrożenia dla bezpieczeństwa żywności. Prof. dr hab. n. med. Mirosław Jarosz - lekarz, internista, gastroenterolog, specjalista ds. żywienia, dietetyki i otyłości, współtwórca Norm Żywienia oraz Piramidy Zdrowego Żywienia i Aktywności Fizycznej: “obecnie, właśnie przez otyłość, coraz więcej młodych ludzi cierpi na raka jelita grubego: liczba osób powyżej 30. roku życia, które usłyszały taką diagnozę wzrosła 10-krotnie w porównaniu z danymi sprzed 30 lat. Problem cukrzycy dotyka aż 4 milionów Polaków, z czego 1 milion to przypadki niezdiagnozowane.”¹⁶

“Na całym świecie zła dieta jest głównym czynnikiem przyczyniającym się do globalnego obciążenia chorobami, odpowiadając za 20 procent przedwczesnych zgonów spowodowanych chorobami na całym świecie. Około 3 miliardów ludzi nie może sobie pozwolić na zdrową dietę, a ponad 3 miliardy ludzi cierpi z powodu jednego lub więcej objawów złego odżywiania. Złe odżywianie może prowadzić do zmniejszenia potencjału zarobkowego i zwiększonych kosztów opieki zdrowotnej, zamykając jednostki i rodziny w międzypokoleniowych cyklach ubóstwa oraz utrwalając nierówności i niekorzystną sytuację (Webb, 2020).”¹⁷ W wydanym przez Komisję Europejską raporcie dot. czynników mających wpływ na bezpieczeństwo

¹⁶ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/panel-ekspertow-zdrowe-odzywianie.html>

¹⁷ <https://plantbasedtreaty.org/vegandonuteconomics/>

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

żywnościowe¹⁸ wskazano, że aż 58 milionów obywateli i obywaterek UE choruje z powodu złej diety. Brak zdecydowanej promocji i wsparcia dla żywności roślinnej, w szczególności żywności lokalnej, pochodzącej od lokalnych producentów, rolniczek i rolników będzie pogłębiał ryzyka związane z chorobami i zagrożeniami dla zdrowia.

Żywność pochodzenia zwierzęcego pogłębia także jakościowe ubóstwo żywnościowe. W ostatnim raporcie Banków Żywności: Niedożywienie i Głód w Polsce¹⁹ wskazano, że w najtrudniejszym położeniu są obecnie seniorzy i seniorki, dzieci, osoby niepełnosprawnościami oraz rodzice samodzielnie wychowujący dzieci. *“W gospodarstwach domowych u 53% badanych osób pieniędzy nie wystarcza na zaspokojenie podstawowych potrzeb – także na kupno jedzenia. Ponad 80% z nich przynajmniej raz w ostatnim roku odczuwało głód, którego nie można było zaspokoić z przyczyn finansowych. W 56% domów taka sytuacja zdarza się regularnie. Sześć na dziesięć osób musi się zapożyczać, żeby kupić żywność. Więcej niż dwie trzecie badanych musiały zrezygnować z zakupów spożywczych, żeby sfinansować inne wydatki, np. zapłacić za leki lub czynsz. Z talerzy w biednych domach znikają więc całe grupy produktów. Żeby zaoszczędzić na jedzeniu ponad 60% badanych rezygnuje z ryb, 53% z mięs i wędlin, a prawie 41% z warzyw. Z listy zakupów znikają też cukier i słodycze oraz napoje, w tym kawa i herbata.”²⁰* W raporcie wskazano także na dwie strony ubóstwa żywnościowego: jakościową i ilościową. Jak wskazuje dr. Marta Czapnik - Jurak: *“Paradoksalnie, skutkiem niedożywienia jakościowego są nadwaga i otyłość. Dotyczy to także dzieci jedzących wysokoenergetyczną żywność o niskiej wartości odżywczej, jak przekąski i słodycze.”²¹*

¹⁸

https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2023/01/ui883g-SWD_2023_4_1_EN_document_travail_service_part1_v2.pdf

¹⁹ <https://bankizywnosci.pl/niedozywienie-i-glod-w-polsce-raport/>

²⁰ idem

²¹ Dr Marta Czapnik - Jurak była gością II Forum Bezpiecznej Żywności przedstawiając konsekwencje dot. ubóstwa żywnościowego i niezauważanego ubóstwa żywnościowego jakościowego dla grup zagrożonych ubóstwem - link do spotkania: <https://www.facebook.com/greenrev.institute/videos/769432571896783/>; link do prezentacji: <https://www.facebook.com/greenrev.institute/videos/769432571896783/>

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

Ograniczanie transportów i ich docelowy zakaz muszą iść w parze ze wzmacnianiem sektora żywności roślinnej dla ludzi. Aby żywność zdrowa i zrównoważona była przystępna cenowo rządy i UE musi przekierować wsparcie finansowe: w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, programów UE (Horyzont, Life), funduszy strukturalnych (jak Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego), Funduszu Spójności, w ramach krajowego wsparcia finansowego oraz **w ramach narzędzie wsparcia takich jak zamówienia publiczne, wyżywienie zbiorowe, do sektora produkcji żywności roślinnej, dla lokalnych rolników, rolniczek i producentów.**

W ramach programu AgriWatch Green REV Institute prowadzi działania strażnicze dot. wydatkowania środków WPR dla wsparcia największych producentów, w zasadzie koncernów produkujących produkty zwierzęce, m.in. Smithfield (grupa Animex w Polsce), Cargil, Wipasz, Cedrob oraz wydatkowania środków w ramach konkursów i naborów wniosków o dofinansowanie. Dane, które otrzymujemy wyraźnie pokazują, że zarówno UE jak i rząd Polski wspierają podmioty, których działania pozostaje w sprzeczności z celami dot. bezpieczeństwa żywności i żywnościowego. Wspólnie z partnerami: Future Food 4 Climate, Rodzicami dla Klimatu, Polską Radą Organizacji Pozarządowych, Klubem Myśli Ekologicznej, Fundacją Onkologiczną Rakiety opracowaliśmy i wdramy w Polsce Program Roślinna Szkoła ²², który proponuje konkretne rozwiązania w obszarze wspierania i promowania transformacji systemu żywności i rolnictwa: Włączenie celów w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego do strategii rozwoju miast. Polityki miejskie muszą uwzględniać rolę żywności i projektować działania dla zdrowia, planety, praw człowieka i praw zwierząt.

1. Współpraca samorządów, wymiana dobrych praktyk pomiędzy lokalnymi władzami w zakresie inicjatyw i projektów dotyczących bezpiecznych, zrównoważonych i lokalnych systemów żywnościowych.

²² <https://roslinnaszkoła.pl/>

2. Implementacja do samorządowych Programów Współpracy możliwości realizacji projektów przez organizacje społeczne na rzecz zdrowej, lokalnej, etycznej i bezpiecznej klimatycznie żywności.
3. Wprowadzenie w szkołach praktycznej edukacji żywieniowej, tworzenie przyszłolnych ogrodów warzywno-edukacyjnych i roślinnych warsztatów kulinarnych, uczenie szacunku do żywności, środowiska i praw zwierząt.
4. Współpraca z dietetyczkami/kami, edukacja kadry nauczycielskiej oraz personelu stołówek w zakresie tworzenia jadłospisów na podstawie aktualnych zaleceń zdrowego żywienia oraz przeciwdziałania marnowaniu żywności.
5. Promocja diety roślinnej, organizowanie spotkań w szkołach, lokalnych centrach aktywności, bibliotekach, domach kultury.
6. Włączenie w zieloną transformację głosu lokalnych społeczności, rodziców, opiekunek/ów, osób uczących się, mieszkanek/ńców, żeby tworzyć wspólnotę dla zdrowej, lokalnej i roślinnej żywności.
7. Rozwój rolnictwa wspieranego przez lokalną społeczność; pomoc merytoryczna, techniczna i finansowa ze strony samorządów. Współpraca lokalnych instytucji publicznych z lokalnymi rolniczkami/kami.
8. Wprowadzenie zielonych zamówień publicznych dla produktów spożywczych zamawianych w szkołach. Stawiamy na żywność wysokiej jakości, lokalną, sezonową, o dużej zawartości składników odżywczych, od certyfikowanych producentów.
9. Zagwarantowanie pełnego dostępu do zdrowych, roślinnych i pełnowartościowych posiłków w każdej szkole i każdego dnia (bez konieczności okazania zaświadczenia lekarskiego).

Z przeprowadzonych przez nas analiz wynika jednoznacznie, że placówki wyżywienia zbiorowego nie promują zdrowych, bezpiecznych w kontekście klimatu diet roślinnych, zaś unijny Program Owoce, Warzywa i Mleko w Szkole jest wdrażany bez uwzględnienia kryteriów dot. pochodzenia żywności czy jakości dostarczanych produktów. Warto także zaznaczyć, że jedynym miastem w Polsce, które opracowało projekt lokalnej polityki

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

żywnościowej w Polsce jest Miasto Stołeczne Warszawa, ale projekt nie został od 2022 r. przyjęty²³. Działania dot. bezpieczeństwa żywności muszą uwzględniać transfer finansowy i legislacyjny dla lokalnych rolników i rolniczek, wspieranie rozwoju sektora żywności roślinnej.

Warto zaznaczyć, że brak działań na rzecz ograniczania i zakazu transportu żywych zwierząt to pośrednie wspieranie antybiotykooporności. Antybiotykooporność została uznana przez ONZ za jedną z największych zagrożeń dla ludzkości. Zgodnie z danymi Najwyższej Izby Kontroli z końca 2017 r., w latach 2011–2014 zużycie antybiotyków w rolnictwie wzrosło o 23%. Co więcej, Polska zajmuje drugie miejsce w Europie pod względem zużycia w hodowli zwierząt antybiotyków najsilniejszych w leczeniu chorób ludzi. Wyniki kontroli NIK przeprowadzonej na terenie województwa lubuskiego wskazują na powszechność stosowania antybiotyków w produkcji zwierzęcej uzasadnionej względami leczniczymi. Aż 70% hodowców objętych monitoringiem wody i pasz stosowało antybiotyki, a w przypadku indyków i kurcząt odsetek ten przekraczał 80% hodowców i hodowczyń objętych badaniami. Raport Safe and Just²⁴: “W jednym z badań opublikowanych w *Science*, Thomas P. Van Boeckel i in. zaproponowali, że sposobem na zmniejszenie "zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych w produkcji zwierzęcej może być promowanie diet o niskiej zawartości białka zwierzęcego": Chiny niedawno zrewidowały w dół swoje wytyczne żywieniowe dotyczące spożycia mięsa do 40-70 g/dzień, co stanowi około połowę obecnego poziomu konsumpcji w tym kraju. Jeśli zostanie to zastosowane, środek ten może mieć pośredni, ale znaczący wpływ na globalne zużycie weterynaryjnych środków przeciwdrobnoustrojowych" (Van Boeckel i in., 2017). Inną propozycją ograniczenia zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych jest "pobieranie opłaty od użytkownika, uiszczanej przez użytkowników leków weterynaryjnych, od sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych do stosowania u ludzi" (Hollis i in., 2013).”

²³ <https://um.warszawa.pl/waw/strategia/polityka-zywnosciowa-przebieg-prac>

²⁴ <https://plantbasedtreaty.org/vegandonuteconomics/>

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

Rok 2023 był wyjątkowy w kontekście doniesień medialnych dot. bezpieczeństwa żywności zwierzęcej, mięsa pochodzącego z Polski, m.in. brytyjski dziennik "The Guardian" poinformował, że w mięsie drobiowym polskiej firmy SuperDrob eksportowanym na Wyspy znaleziono antybiotyki fluorochinolonowe.

Green REV Institute wystąpił z pytaniem do rządu ws. wdrożenia Rozporządzeń UE ws. stosowania antybiotyków (otrzymaliśmy odpowiedź, że Polska nie zaimplementowała nadal unijnych Rozporządzeń - Rozporządzenie 2019/4 zostało wdrożone do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 1 grudnia 2022 r. o zmianie ustawy o paszach oraz ustawy o odpadach (Dz. U. 2022 poz. 2722). Natomiast do opracowania, prowadzenia procesu uzgodnień (wewnętrznych i zewnętrznych), opiniowania i konsultacji publicznych, w tym prowadzenia konferencji uzgodnieniowych, projektu ustawy zmieniającej ustawę w zakresie niezbędnym do wdrożenia przepisów rozporządzenia **2019/6**, zgodnie z upoważnieniem Ministra Zdrowia, został wskazany Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych. *W lipcu 2023 ustawa krajowa wdrażająca przepisy przedmiotowego rozporządzenia znajdowała się na etapie wpisu do Wykazu Prac Legislacyjnych i Programowych Rady Ministrów. To rozporządzenie mówi jasno, że: Przeciwdrobnoustrojowe produkty lecznicze nie mogą być stosowane rutynowo ani wykorzystywane w celu zrekompensowania niedostatecznej higieny, niewłaściwej hodowli zwierząt, braku opieki lub nieodpowiedniego zarządzania gospodarstwem rolnym, Przeciwdrobnoustrojowe produkty lecznicze nie mogą być stosowane u zwierząt w celu wspierania wzrostu lub zwiększenia wydajności; Przeciwdrobnoustrojowe produkty lecznicze nie mogą być stosowane profilaktycznie inaczej niż w wyjątkowych przypadkach u pojedynczych zwierząt lub u ograniczonej liczby zwierząt, gdy ryzyko zakażenia lub choroby zakaźnej jest bardzo wysokie, a konsekwencje mogą być poważne).*

Po naszym kolejnym pytaniu dot. wdrażania ww. rozporządzeń otrzymaliśmy w marcu 2024 r. od Ministerstw Rolnictwa i Rozwoju Wsi odpowiedź: "Zakres rozporządzenia 2019/6 obejmuje w Polsce natomiast kompetencje zarówno Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jak i Ministerstwa Zdrowia. Prace nad ustawą wykonującą w polskim porządku prawnym przepisy

ww. rozporządzenia były w Polsce dotychczas koordynowane przez Ministerstwo Zdrowia we współpracy z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W 2023 r. prace te zostały wstrzymane w związku z wyborami do Sejmu i Senatu RP. Aktualnie prace nad przedmiotową ustawą muszą zostać na nowo rozpoczęte. Trwają ustalenia pomiędzy obydwoma resortami dotyczące planów tych prac.” W tej samej odpowiedzi Ministerstwo wskazuje, że: “Aktualnie, w ramach działającego w Ministerstwie Zespołu do spraw zwalczania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe stosowane w medycynie weterynaryjnej trwają prace nad stworzeniem Krajowego Planu Działań na rzecz redukcji zagrożeń dla zdrowia zwierząt i zdrowia publicznego związanych ze stosowaniem środków przeciwdrobnoustrojowych w medycynie weterynaryjnej. Plan obejmować będzie działania, w tym monitoringowe, promocyjne i edukacyjne, i opiera się na współpracy pomiędzy różnymi instytucjami. Część z działań przewidzianych w projektowanym Planie została już przy tym wdrożona. Są to m.in. kontrole i monitoringi dotyczące stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych w medycynie weterynaryjnej w tym: monitoring oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe, monitoring sprzedaży weterynaryjnych produktów leczniczych, w tym przeciwdrobnoustrojowych weterynaryjnych produktów leczniczych, monitoring pozostałości m.in. środków przeciwdrobnoustrojowych w żywności pochodzenia zwierzęcego, a także monitoring wody przeznaczonej do pojenia zwierząt gospodarskich. Ponadto, uwzględniając ryzyko nasilania się zjawiska antybiotykooporności Ministerstwo, we współpracy z Głównym Lekarzem Weterynarii, Państwowym Instytutem Weterynaryjnym - PIB, Instytutem Zootechniki – PIB oraz środowiskiem naukowym, na przestrzeni lat podejmuje i rozwija działania, które mają na celu przeciwdziałanie temu zjawisku poprzez podnoszenie świadomości w zakresie rozsądnego stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych, w tym antybiotyków.”

W kontekście zagrożeń związanych z produkcją zwierzęcą ograniczanie transportów żywych zwierząt miałyby znaczący wpływ na poprawę bezpieczeństwa żywności i wzmocnienie przechodzenia do diet roślinnych, co w kontekście alarmujących doniesień dot. zdrowia Polek i Polaków jest niezwykle istotne.

W kontekście praw człowieka i prawa do życia w czystym środowisku nie można pominąć wpływu transportu zwierząt i sektora hodowlanego na życie mieszkank i mieszkańców obszarów wiejskich. W Białej Księdze: Smród, krew i łzy, dr. Sylwia Spurek wskazuje wraz z zespołem eksperckim na wielowymiarowy wpływ produkcji zwierzęcej na życie na obszarach wiejskich: *“Funkcjonowanie ferm wpływa na jakość życia ludzi na wiele sposobów. Jednym z podstawowych problemów jest zanieczyszczenie środowiska naturalnego, co ma bezpośredni wpływ na codzienne życie lokalnych – choć nie tylko – społeczności. W tym miejscu warto przypomnieć, że wieś nie jest równa rolnictwu. Taki sposób myślenia – nadal dominujący w parach politycznych – powoduje zwiększanie nie- równości społecznych oraz sprawia, że rolnictwo staje się uprzywilejowane w stosunku do praw i wolności lokalnych społeczności.”*²⁵

Wśród konsekwencji działania ferm wielkotowarowych możemy wskazać na: spadek bioróżnorodności, zakwaszenia gleb, zatrucia wód i zanieczyszczenia powietrza, łamanie praw pracowniczych oraz wpływ na zdrowie i życie ludzi mających kontakt z działalnością ferm. Już w 2022 r. Ministerstwo Zdrowia wskazywało na konsekwencje dla zdrowia i życia ludzi mieszkających w pobliżu ferm: *“Chów zwierząt bez wątpienia nie pozostaje bez wpływu na zdrowie zarówno dla osób pracujących na fermach przemysłowych, jak i osób zamieszkujących w ich sąsiedztwie. Oprócz zagrożeń chemicznych i fizycznych, zagrożenie stanowią szkodliwe czynniki pochodzenia biologicznego, do których zaliczane są mikro i makroorganizmy (bakterie, wirusy, promieniowce, grzyby) oraz wytwarzane przez nie struktury i substancje, wywierające niekorzystny wpływ na człowieka i które mogą być przyczyną dolegliwości i chorób m.in. pochodzenia zawodowego. W środowisku o charakterze wiejskim źródłem szkodliwych czynników biologicznych (SCB) są: zakażeni ludzie i zwierzęta, ścieki, odpady, produkty zwierzęce i roślinne, pyły, wydaliny ludzkie i zwierzęce, materiał kliniczny, gleba, woda, aerozole.”*²⁶

²⁵ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2022/10/Smrodkrewilzy-SylwiaSpurek.pdf>

²⁶ <https://futurefood4climate.eu/biblioteka/fermy-przemyslowe-vs-zdrowie-min-zdrowia/>

Nie jest możliwe analizowanie samych aspektów bezpośrednich transportu żywych zwierząt bez uwzględnienia kontekstu działania sektora hodowlanego - od wpływu na klimat, środowisko naturalne, zagrożenia dla bezpieczeństwa żywności oraz bezpieczeństwa żywnościowego. **Transporty żywych zwierząt stanowią zaprzeczenie jakiegokolwiek dobrostanu zwierząt i nie jest możliwe wdrażanie transportów, które nie stanowiły okrucieństwa i cierpienia dla zwierząt tzw. hodowlanych.** Biorąc pod uwagę konieczność ewolucji systemu żywnościowego w kierunku systemów roślinnych dla ludzi, przy wsparciu polityk państw, UE i organizacji międzynarodowych apelujemy o wielowymiarowe i długookresowe podejście Pana Ministra do rozporządzenia, tak, aby prawa człowieka, ochrona zwierząt oraz ochrona środowiska naturalnego były podstawą oceny i konsultacji dla tego aktu prawnego. Chcemy też zwrócić uwagę Pana Ministra na rzadko braną pod uwagę perspektywę praw osób konsumenckich. Jednym z podstawowych praw konsumenta jest prawo do informacji. Należy więc pilnie rozważyć, czy osoby konsumenckie posiadają informację jaką drogę - od pola do stołu - przebyła ich żywność i jak ta podróż wyglądała. Jesteśmy przekonani, że wprowadzenie wymogów w zakresie transparentności łańcucha dostaw oraz możliwości śledzenia całego łańcucha dostęp doprowadziłoby do znacznego obniżenia konsumpcji produktów zwierzęcych, bo żadna osoba konsumencka nie chciałaby kupować i konsumować produktów, które powstały w tak okrutnym, nieetycznym i niebezpiecznym zarówno dla zdrowia ludzi jak i zwierząt - procesie.

Z poważaniem,

Anna Spurek

COO Green REV Institute